

PUBLIC AUTHORITIES TO TERMS INFORMATIVE SOCIETY

Danilian O. G.

Some directions of optimization of public authorities in the conditions of informative society are examined in the article. It is proved, that an electronic government is one of the basic forms of increasing efficiency of functioning of public authorities. The basic approaches on the essence of electronic government are analysed. Its basic elements, terms, principles, stages of forming, are considered. The conclusion, is that for forming of electronic government it is necessary to create the opened society, open economy, bringing of necessary changes in the legislation of the country.

Key words: electronic government, public authorities, informative society, innovative technologies.

УДК 130.3

Є. М. Мануйлов, доктор філософії, професор

КУЛЬТУРА, ДУХОВНІСТЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розглянуто культура, духовність в інформаційному суспільстві, їхнє функціонування, розвиток та взаємозв'язок. Обґрунтовано положення про те, що в процесі інформатизації суспільства формується особлива інформаційна культура, яка виступає системою матеріальних і духовних засобів забезпечення єдності та гармонії у взаємовідносинах людини, суспільства та інформаційного середовища.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформація, інформатизація, комп'ютеризація, культура, духовність.

Постановка проблеми. В усіх соціальних системах і філософських традиціях проблеми культури, духовності мали і мають велике значення. В той же час досі існують різні підходи в оцінках і розумінні цих понять, а також стосовно їхнього впливу на людську життєдіяльність. Як зазначає А. Алексеєнко, «кожен по-своєму інтерпретує духовність і надає цьому поняттю іноді поверхового або ж буденного змісту» [1, с. 4].

З'ясування особливостей трансформації духовної життєдіяльності в умовах становлення інформаційного суспільства є необхідною передумовою формування цілісного уявлення про буття соціуму в нових реаліях сьогодення.

Аналіз наукових джерел та публікацій свідчить про те, що проблеми культури, духовності завжди були в центрі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Значний внесок у вивчення проблеми культури, духовності зробили П. М. Біциллі, О. Шпенглер, Й. Хейзінга, М. Вебер, Е. Кассіер, Е. Гуссерль, С. Анісімова, А. Алексеєнко, Н. Бородіна, Е. Бобосов, Г. Герасимова, М. Каган, С. Кримський, В. Лозовий, В. Пазенок, І. Степаненко, В. Табачковський та ін.

Разом з тим слід констатувати, що аналіз функціонування та розвитку культури, духовності в умовах становлення інформаційного суспільства ще не став предметом окремого філософського дослідження, тому *метою* даної статті є соціально-філософський аналіз функціонування та розвитку культури, духовності в інформаційному суспільстві.

З початку розглянемо основні підходи до поняття «інформаційне суспільство». Уперше в достатньо чіткому вигляді ідею інформаційного суспільства було сформульовано наприкінці 60-х — на початку 70-х років ХХ ст. Впровадження самого терміна «інформаційне суспільство» пов'язують з професором Токійського технічного інституту Ю. Хаяші [2, с. 254]. Вагомий внесок у розвиток теорії інформаційного суспільства зробили відомі західні дослідники Дж. Андерле, Д. Белл, Й. Войценбаум, А. Данцін, К. Дойч, Є. Масуда, Ф. Махлун, С. Кроуфорд, Ч. Медоу, С. Нора, А. Норманн, Т. Смолян, А. Тоффлер, Дж. Фарадей, К. Штейнбух та ін.

Слід зазначити, що наприкінці ХХ ст. утворилися дві групи вчених, які по-різному підходили до тлумачення поняття «інформаційне суспільство». Одні з них стверджують, що інформаційне суспільство не пояснює жодного нового за якістю явища, яке могло б існувати протягом останніх декількох десятиліть і не мало б аналогії у попередніх епохах. Інші дослідники, навпаки, наголошують, що вплив інформаційних технологій на суспільство пов'язаний з появою якісно нових, невідомих раніше глобальних суспільних відносин, котрі можна описати як появу суспільства, в якому переважають інформаційні послуги. Настає різке прискорення при запровадженні нових технологій у виробничих процесах. Так, відомий американський футуролог А. Тоффлер вважає, що на сучасному етапі знання й інформація стали найважливішими ресурсами влади, що дозволяють досягти бажаних цілей, мінімально витрачаючи ресурси влади, переконання людей в їхній особистій зацікавленості в цих цілях [3].

Становлення та розвиток інформаційного суспільства в Україні стали предметом дослідження вітчизняних вчених (Ю. Бажал, Т. Береза, В. Гавловський, О. Григор, В. Данильян, О. Дзьобань, М. Кравець, А. Колодюк, П. Квіткін, А. Мойсеєнко, О. Молодцов, І. Утюж та ін.).

Значний внесок у розуміння інформаційного суспільства та перспектив його розвитку в Україні зробив В. Данильян. Аналізуючи різні підходи до визначення інформаційного суспільства, він відмічає, що жоден з них не може бути єдиною правильною методологічною базою для вивчення настільки складного комплексного феномену. Розв'язання цієї методологічної проблеми можливе тільки у разі комплексного використання усіх зазначених підходів до визначення інформаційного суспільства з обов'язковим урахуванням їхніх плюсів та мінусів [4, с. 17]. Підхід В. Данильяна до визначення інформаційного суспільства ґрунтується на таких положеннях.

По-перше, слід відзначити, що зрозуміти сутність інформаційного суспільства поза аналізом сенсоутворюючої категорії «інформація» неможливо. По-друге, іншою важливою складовою питання інформаційного суспільства вбачається визнання високої динамічності його розвитку і

глобального характеру змін у всіх сферах життєдіяльності людини. По-третє, при визначенні сутності інформаційного суспільства необхідно використовувати термін «інформатизація».

Виходячи з таких положень, з позиції соціально-філософського аналізу В. Данильян запропонував таке визначення: інформаційне суспільство — це якісно новий етап соціотехнічної еволюції суспільства, що формується в результаті довгострокових тенденцій попереднього соціально-економічного розвитку, який передбачає збільшення ролі інформації і знань, а також формування та споживання інформаційних ресурсів у всіх системах життєдіяльності суспільства за допомогою розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, що існують у глобальних масштабах [4, с. 22].

Концепція інформаційного суспільства викликає критику з боку гуманістично орієнтованих філософів та науковців, які дотримуються думки стосовно негативних наслідків комп'ютеризації, інформатизації суспільства. Постають питання щодо можливості гармонійного розвитку людини, її духовності, культури, соціуму в цілому. Дійсно, інформаційно-комп'ютерна революція реалізується як процес інформатизації усіх сфер життя суспільства і життєдіяльності людини. При цьому все радикально змінюється — і матеріальне виробництво, і свідомість, і світогляд, а також побут і освіта, спілкування і мистецтво. Вони змінюють не тільки їхні зовнішні риси, а й внутрішні механізми, себто зміст людської діяльності. Відтак, формується загальнопланетарна цивілізація на засадах, з одного боку, єдності і неподільності світового співтовариства, а з другого — множинності, відносної незалежності та різноманітності народів, культур. І це, на нашу думку, є скоріше більш позитивним, ніж негативним. Ми згодні з авторами, які вважають, що в умовах технологічного детермінізму культура, духовність виконують обмежувальні та стабілізуючі функції, створюючи ефект опосередкованого «стику» нових технологій зі споживачем. Тому найважливішими стають людські реакції, відносини, відчуття та потреби [5, с. 404]. На цьому наголошує й А. Алексеєнко, відзначаючи, що духовність розглядається також в тісному взаємозв'язку з проблемами виробництва, потреб, цінностей, ідеалів, свідомості [1, с. 5].

Крім того, одним з важливих критеріїв духовності, як вважає І. Коваленко, є творчість, яку треба розуміти не тільки як діяльність, що породжує щось нове, таке, що не існувало раніше, а й як самостворення — творчість, спрямована на пошук самого себе, на реалізацію свого сенсу життя [6, с. 112].

Що стосується безпосередньо культури та її місця в інформаційному суспільстві, то, як відомо, вона існує в предметних та особистих формах. Предметні форми культури — це наслідки діяльності людей, певна система матеріальних та духовних цінностей: засоби і знаряддя праці, предмети побуту, наукові знання, філософські та релігійні системи, традиції, юридичні закони тощо. Іншими словами, культура — це безпосередня реалізація людської свободи, що створює нові символи — цінності, зразки людської поведінки, виробництва та відносин. «Культура, — як вважають автори

монографії «Морфологія культури: тезаурус» — це явище, яке створюється людиною, людським суспільством і яке утворює їх. Воно, на відміну від біологічних основ людини, не успадковується генетично, а засвоюється нею в процесі діяльності. Забезпечена людською діяльністю, культура може бути визначена як сукупність всіх досягнень людства» [7, с. 7]. Тому кожне досягнення культури підносить людину і є неповторним за своєю значущістю, свідчить про нові людські можливості.

Культура інформаційного суспільства відзначається стрімкістю зміни, розвитку в усіх сферах життєдіяльності людини, в тому числі у сфері освіти. Наприклад, у сфері освіти культура інформаційного суспільства передбачає створення єдиного інформаційного освітнього простору держави та його інтеграцію у світовий простір. Звідси змінюються ключові моменти освітньої парадигми, здійснюється перехід від «освіти на все життя» до «освіти протягом життя». В рамках освітньої парадигми триває пошук нових освітніх методик та технологій, нового способу передавання знань, розвитку пізнавальних здібностей [8, с. 188].

Одним з найважливіших соціокультурних явищ за останні 15-20 років є інформаційна культура людини та суспільства. Об'єктивна необхідність у виділенні специфічної інформаційної компоненти загальної культури виникає, як вважає Е. Семенюк, лише з поглибленням інформаційного підходу до пізнання дійсності (як загальнонаукового методологічного середовища) [9, с. 20]. З цим слід погодитись. І, з нашої точки зору, визначальну роль тут відіграє та обставина, що на базі інформаційно-обчислювальної техніки і технології утворився новий вид соціальних (людина — машина) комунікацій, розвиваються процеси комп'ютеризації та інформатизації суспільства. Саме ці процеси, викликані колосальним зростанням обсягу інформації і необхідністю її оброблення, є в кінцевому результаті джерелом інформаційної культури як нової компоненти культури.

Е. Тоффлер один з перших помітив докорінні зміни, що мали місце останнім часом у культурі суспільства, особливо західного. Зростаюча сила потоку інформаційного обміну між людьми породила новий тип культури, в якій все підпорядковане необхідності класифікації, уніфікації для найбільшої компресії та підвищення ефективності інформації при передаванні від людини до людини чи то особисто, чи то через засоби масової інформації [10].

Сьогодні є аксіомою те, що знання у вигляді інформації — це найважливіший чинник суспільно-економічного розвитку. Інформатизація виявилась однією з найістотніших закономірностей прогресу, основою відкриття перед цивілізацією нових обріїв виживання і глобального розвитку.

Процес інформатизації покликаний усунути суперечності, що набувають трагічної форми, між буттям людства, що стихійно розвивається, і свідомістю, що надто відстає. Інформатизація — це перехід суспільства, його культури до нового якісного стану, вихід на нові історичні рубежі, що ведуть до інформаційного суспільства [2, с. 255].

Важливою ознакою функціонування та розвитку культури, духовності в інформаційному суспільстві є вплив техніки на розвиток людини та суспільства. Техніка — це передусім засіб діяльності, взаємозв'язок з природою та суспільством, тобто техніка — це здібність не тільки людини, а й природи. В широкому сенсі техніка не обмежується світом природи, вона притаманна і духовному, наприклад, техніка мислення, техніка дискусій, техніка любові, техніка живопису, техніка управління тощо.

В інформаційному суспільстві технічні системи створюють засоби і передумови гармонізації життя і процесів у суспільстві. І це дійсно так. Ми бачимо вже в наші часи, як прогрес техніки дає змогу переборювати смертельні раніше хвороби, зменшувати гостроту екологічної кризи, вирішувати конфліктні ситуації у суспільстві, забезпечувати динамічний стан суспільної інфраструктури, але, як вважає О. Петров, громадськість непокоїть те, що за кожним новим поворотом у науково-технічному потоці виникають нові небезпеки, і наперед невідомо, чим повинно буде людство розраховуватися за чергову технічну вигадку [11, с. 27].

К. Ясперс писав, що техніка не тільки наближує нас до пізнання, а й відкриває перед нами новий світ та нові можливості існування у ньому. Він один з перших порушив проблему нової естетики у технологізованому світі [12].

Висновки. Інформаційне суспільство, де в широкому плані використовуються сучасні технології, інформатизація та комп'ютеризація, пов'язане з формуванням нових зв'язків і потоків в управлінні, науці, освіті, виробництві, культурі взагалі. Пріоритетними проблемами інформаційного суспільства, на наш погляд, є не стільки технічні, а насамперед соціокультурні, духовні критерії, що мають ефективно і гармонійно забезпечувати взаємозв'язок людини і комунікаційного середовища, сприяти збереженню та формуванню духовних цінностей на всіх етапах історичного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеєнко, А. П. Природа духовності / А. П. Алексеєнко. монографія. — Х.: Факт, 2004.
2. Утюж, І. Г. Освіта в інформаційному суспільстві / І. Г. Утюж // Філософсько-антропологічні студії 2008. — К.: Стилос; Д.: ДНУ, 2008. — С. 254–260.
3. Тоффлер, Э. Третья волна / Э. Тоффлер; [Пер. с англ.]. — М.: ООО «Изд-во АСТ», 1999.
4. Данильян В. О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз) / В. О. Данильян. монографія. — Х.: Право, 2008.
5. Кравець, М. С. Інформаційне суспільство: засади соціально-філософського аналізу / М. С. Кравець // Філософсько-антропологічні студії 2008. — К.: «Стилос»; Д.: ДНУ, 2008.

6. Коваленко, І. І. Духовність як методологічна передумова дослідження правової культури українського соціуму / І. І. Коваленко // Наук. зап. Харк. ун-ту Повітр. Сил. Соціальна філософія, психологія. — Х.: ХУПС, 2008. — Вип. 1(30). — С. 110–115.
7. Морфологія культури: тезаурус / за ред. проф. О. Лозового. — Х.: Право, 2007.
8. Образование, общество, культура: монография / под общ. ред. В. Ф. Сухиной. — Х.: Изд-во Народ. укр. акад., 2006.
9. Семенюк, Е. Інформаційна культура суспільства / Е. Семенюк // Совр. общество. — 1993. — № 1. — С. 20–26.
10. Тоффлер, Э. Раса, власть и культура / Э. Тоффлер // Новая технократическая волна на Западе / сост. и вступ. ст. П. С. Гуревича. — М.: Прогресс, 1986.
11. Петров, О. О. Методологічні проблеми філософії науки та техніки / О. О. Петров // Наук. зап. Харк. ун-ту Повітр. Сил. Соціальна філософія, психологія. — Х.: ХУПС, 2007. — Вип. 2 (28). — С. 24-31.
12. Ясперс, К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс [Пер. с нем. и вступ. ст. П. П. Гайденко, коммент. В. Н. Катасонова]. — 2-е изд. — М.: Республика, 1994.

Культура, духовность в информационном обществе

Мануйлов Е. М.

Рассмотрены культура, духовность в информационном обществе, их функционирование, развитие и взаимосвязь. Обосновано положения о том, что в процессе информатизации общества формируется особая информационная культура, выступающая системой материальных и духовных средств обеспечения единства и гармонии во взаимоотношениях человека, общества и информационной среды.

Ключевые слова: информационное общество, информация, информатизация, компьютеризация, культура, духовность.

The culture, spirituality in informational society

Manuylov Y.

The culture, spirituality in informational society, their function, development and interaction are described in the article. The provision is grounded that formation of special informational culture, which is the system of material and spiritual ways of providing consubstantiality and harmony in interaction beyond people, society and informational environment takes place in the process of social informatization.

Key words: informational society, information, informatization, computerization, culture, spirituality.